

RÜŞTÜ BOZKURT

rustu.bozkurt@dunya.com

"Pragmatizm" ve "sığlık" başımızın iki belası

Kamu yetkilileri, özel kesimdeki girişimciler ve sivil toplum inisiyatiflerinin ortak değerlere dayalı bir ortak irade ile pragmatizim ve güncel sığlıktan kurtulmanın projelerini yapmalı, kurumlarını oluşturmalı. Eğer bunu başaramazsak, korkarım ki daha çok insan kaynağını ve sermayeyi israf edeceğiz...

William James ve **Charles Pierce** yaklaşık 150 yıl önce "pragmatizm" kavramını tedavüle soktu. Pragmatizm kavramını "uygulanabilirlik" sınırlarının ötesinde bir anlamda kullanıyorlardı. **Pierce**, "doğrunun doğasına" ilişkin bir noktaya işaret ediyordu: Doğru insan deneyiminin ötesinde var olan üstün bir şey değildi; dünya ile ilişkiliydi. Eğer düşüncelerimiz, olumlu sonuçlar yaratan bir fikre ulaşıyorsa, o zaman fikir doğruydu. Olumsuz sonuçlar yaratıyorsa yanlıştı. **David Furm** ve **Richard Perle**'nin bir makalesinde özetlediğimiz bu saptamayı toplumumuzu gözlemleyen düşünce insanlarının ulaştıkları genellemelerle zenginleştirmeliyiz.

Tarihçi **İlber Ortaylı**, bir projenin meyvelerini kısa dönemde toplamanın olanağı yoksa, pragmatistlerin ilgi menzilinin dışında kaldığı gözlemini aktarıyor. "Bu ilkel bir tutumdur, müteahhit ve köylü zihniyetinin yansımasıdır" değerlendirmesini yapıyor. Bu değerlendirmeyi "küçümsemek" için yapmadığını, köylünün doğa ile mücadele halinde ve karnını doyurmak zorunda olduğunu; elli yıl sonra meyve verecek ağaçla değil, üç yıl sonra meyve verecek ağaçla ilgilenmesinin doğal olduğunu söylüyor.

Ege Cansen gözlemlerini siyaset alanına taşıyor. Uzun dönemde ülkemiz siyasetini ellerinde tutan merkez sağ siyasetçilerin değişmez iktisadi çizgelerinin "pragmatizm" olduğunun altını çiziyor. İktisadi sorunların herhangi bir ilkeler kümesine dayalı varsayımlarla oluşturulan bir zihni modelle değil de, o gün ne yapılması yararlı ise onu yapma eğiliminin güç kazandığını vurguluyor.

Yerleşik değerler ve kültürümüz odağından bakan **Ahmet İnam**, "Bizdeki Anadolu kültürü daha çok pragmatik bir kültürdür. Yanı iş bitirici, sonuç alıcı... Onun için laflar çok önemli değil. Göçebe bir kültürdür bizimki ve insan o anda doğayla baş etmek zorundadır. Laftan çok işe ihtiyacı vardır. Hikmetli sözler belki bir yere yerleşildiği zaman, işte akşam vakti ve bayram günlerinde törenlerde edilebilir. İş sırasında edilemez. Dolayısıyla bizde o anlamda bir felsefe yok. Felsefi bakış biçimli değil, bilgelik vardır. Tasavvuf var ama tasavvuf felsefesi değil" diyor.

Çetin Altan ise soruna yazıyla anlatım yönüyle bakıyor, toplumu ilgilendiren konularda derinliğine irdeleme eksikliği açısından yaklaşıyor: "...belki de yazının gününü ve hayatı eni iyi şekilde değerlendirmeye dönük 'paragmatik' bir hayat anlayışı ile bağdaşmaması, kemani değişik ahenklere göre akort etmeye uğraşanlara ters görünüyor" saptamasını yapıyor.

COĞRAFİ YALNIZLIKTAN KURTULMA

Bütün bu saptamalarda vurgu yapılan "tehlikenin" hepimizin hayatını daha derinden etkileme olasılığı oldukça yüksek. Söz konusu tehlike son derece açık. **Scientific American**'da altı çizilen şu gerçekler kimse için sır değil : "Son yüzyılda türümüzün yaşam

koşulları yeniden değişikliğe uğradı. Ulaşımın kolaylaşması farklı grupların coğrafi yalnızlığına son verdi. Ayrıca farklı ırklara mensup grupları birbirinden ayıran sosyal engellerin ortadan kalkması da coğrafi yalıtımı sonlandıran önemli etmenlerden biri. Kısaca ulaşımın dünyanın dört bir yanını birbirine bağlaması, türümüzün homojenizasyonunu anlatıyor."

Yaşama koşullarımızı kökünden değiştiren bir başka gelişme, internetin yarattığı "erişebilirlik". İnternet sayesinde kuralları tamamen değişmekte olduğunun farkına varmazsak, bizi bekleyen fırsatları kaçırabilir; tehlikeleri de hak etmediğimiz ağırlıkta göğüslemek zorunda kalabiliriz.

Uzmanlar, mobil internetin gelecekte neler getireceğini tartışıyor. Çünkü 2014'de internete bağlı kişi ve cihaz sayısının elli milyara ulaşacağı öngörülüyor. Bu gelişme, hayatımızın önemli bir bölümünün internet tabanlı yapılarda geçeceği, hizmet ve bilginin tamamına yakın bölümünün elektronik ağlardan alınacağı açık.

GEÇMİŞLE İLGİLİ BİLGİNİN ÖNEMİ

Yunus Emre Sel'in medyaya taşıdığı **Buğra Ayan**'ın varsayımı hepimizi ciddi biçimde düşündürmeli: "Toplumsal bilgilenme sürecinde insanlar, birbirlerinin işini kolaylaştırırlar; çünkü genel ve güncellik çizgisi etrafında bilgilenme süreci oluşur. Güncellik söz konusu olunca herkes aynı zamandan bahsedebilir. Fakat geçmiş söz konusu olunca, kimi üç gün öncesinden, kimi beş yıl, kimi de on yıl öncesinden söz eder. Google'da sıralamayı oluşturan kullanıcılardan alınan verilerdir. İnsanlar farklı geçmişlere yönelince Google'deki sıralama şimdiki gibi yardımcı olamayacak, tam tersine herkes farklı bir zamanla ilgili bilgi almak istediği için sıralamayı bozacaktır. İnternette bilgi edinme sürecinin hızlanması Google'in sonu olacak. Güncel bilgiyi hızla aşan gelecekte, daha çok geçmişle ilgili bilgiler edinmeye çalışılacak, Google bunu karşılamayacak."

Buğra Ayan'ın varsayımının bu yazı kapsamında söylemek istediklerimizi ilgilendiren yanı şu: Toplum olarak, yazılı kültüre tam geçmeden, internetin güncel bilgi ağırlıklı ikinci sözel kültür aşamasına geçtik. Bu geçiş, geçmişte olup bitenleri analiz ederek, ciddi ilkeler ve varsayımlarla düşünme alışkanlığının toplumumuzun derinliğine kök salmasını engelliyor. Oysa geleceği yaratmak için, tarih bilinci, ekonomi bilinci ve hukuk bilinci gerektiriyor, bu bilinci yaratmak için de geçmişi ciddi biçimde analiz ederek, geleceğin karar ve kurumlarını inşa etme disiplinine ihtiyaç var.

Uzun dönemli geleceğimizi güven altına almada iki önemli tehlikenin varlığından endişe duyuyorum. Birincisi; günceli tartışırken, tarih bilinci, ekonomi bilinci ve hukuk bilinci yaratacak arka plan tartışmalarını yeteri yaygınlıkta ve derinlikte yapmıyoruz. Örneğin ekonomi sorunlarını ele alırken, kullanılan

anahtar kavramların ağırlık bölümünü ticaret kanalları, finansman kanalları ve beklenti yönetimi, fiyat istikrarı, finansal istikrar ve sürdürülebilir büyüme oluşturuyor. Döviz kuru, cari açık, bütçe sapmaları, vergi oranları, enflasyon, resesyon, mevduat, kredi vb. kavramlar öne çıkıyor. Madalyonun diğer yarısını oluşturan yatırım konusunu seçme, yatırım yerini saptama, makine-donanım analizi, iş süreçleri çözümlemeleri, işgücü profili, tedarik zinciri sorunları, parça başı-maliyet odaklılık üretim, ciro ve kâr kalitesi, alışkanlıkla yönetimden analizle yönetime geçiş vb. sorunların önemi yokmuş gibi bir duruş sergileniyor.

GÜNCEL SIĞI BİLGİ

Daha açık anlatmak gerekirse, pragmatizm ve güncel sığ bilgi hepimizi tutsak almış durumda. Bu eğilimi "iki baş belamız" diye nitelersek, maksadı aşan bir anlatım olmaz. Güncel sığ bilgi ve aşırı değerlenmiş pragmatizmin egemenliği, birçok sorunun gündeme taşınması ve çözüm üretilmesinin engeli durumunda. Örneğin, ekonominin bütün aktörlerinin söyleminde, yatırım iklimini yaratmada önemli olan "rasyonel ortam" yaratılmasını dinamitleyen "kayıt dışı uygulamalar ve haksız rekabet koşulları" üzerine gidilememesinin nedeni, güncel sığ bilgi ile yetinme ve aşırı değerlenmiş pragmatik yaklaşımdır.

Ülkemizde, geleceği inşa etmenin temel araçlarından biri olan "planlı yönetimi" engelleyen de aynı tutumdur. Bir plan yapmanın "gerek şartı", dünya genelindeki eğilimlerin yarattığı fırsat ve tehlikeler ile kendi olanak ve kısıtlarımız arasında denge kurmadır. Planın "yeter şartı" da, olanak ve kısıtlarımızı nesnel biçimde anlatan "dinamik envantere" sahip olma. Toplumun her düzeyinde tartışılan, gerekli olduğu konusunda kimsenin en küçük kuşkusunun bile kalmadığı envanterin varlığı neden bir türlü gerçekleşmiyor? Arkasında yatan esas güç, pragmatizm saplantısı ve güncel bilginin yeterli olduğu kanısıdır.

Kamu yetkilileri, özel kesimdeki girişimciler ve sivil toplum inisiyatiflerinin ortak değerlere dayalı bir ortak irade ile pragmatizim ve güncel sığlıktan kurtulmanın projelerini yapmalı, kurumlarını oluşturmalı. Eğer bunu başaramazsak, korkarım ki daha çok insan kaynağını ve sermayeyi israf edeceğiz...

Uzmanlar, mobil internetin gelecekte neler getireceğini tartışıyor. Çünkü 2014'de internete bağlı kişi ve cihaz sayısının elli milyara ulaşacağı öngörülüyor. Bu gelişme, hayatımızın önemli bir bölümünün internet tabanlı yapılarda geçeceği, hizmet ve bilginin tamamına yakın bölümünün elektronik ağlardan alınacağı açık.

